

DEBRECENI BALÁZS

A Szent Gyűjtogatók: Petőfi Sándor és Juhász Ferenc

Pomogáts Béla (1934–2023) emlékének

Napjainkban debütál Juhász Ferenc első posztumusz verseskönyve *Más Petőfi az enyém* címmel, ami Petőfi Sándorral kapcsolatos verseit és prózaverseit tartalmazza, s aminek szerkesztésében magam is szerepet kaptam. A kötet borítója valódi kuriózum: a fiatal Juhász Ferenc látható rajta mint Petőfi Sándor, a testi és lelki hasonlóságot tehát már Juhász kortársai is felfedezték. Az ötletes portrét Szántó Piroska készítette 1952-ben. A külső hasonlóságok mellett érdemes megjegyezni, hogy mindketten üstökösszerű tehetségek voltak és főként, hogy ugyanazon belső tűz fűtötte Juhász Ferencet és Petőfi Sándort: a Forradalom Tüze. A szó, amely egyszerre költői szójáték – „Forradalom” – és egyszerre a mindenkori magyar történelem legjellemzőbb és legszemélyesebb ügye. Forradalmukat mindketten a költészeti formák megreformálásával kezdték. Petőfi tudatosan fordult a népköltészet felé. Híres tézise szerint, ha a nép uralkodni fog a költészetben – tehát az akkori „média” egyik frekvenciált területén –, akkor közel kerül ahhoz, hogy a politikában is uralkodjon. Juhász Ferenc e tüzes, lángeszű, lánglelkű poétát kívánta felmutatni, aki elszavalta a *Nemzeti* dalt, és kihirdette a 12 pontot. Juhász Ferenc Petőfi Sándor jelképes „szívén állva” hirdette ki a maga 31 pontból álló krédóját Petőfiről. Ez a 31 pont, nemcsak Petőfiék 12 pontját visszhangozza, de azt a nyelvi *pontoságot* is, amit Juhász rendkívül fontosnak tartott Petőfiben. Íme néhány pontja a kötetünkből:

Juhász Ferenc: *Petőfi Sándor szívén állva*; 1955 (!) (részletek)¹

1 Sorsom és gyászom úgy hozta, hogy csak így szólok, ilyen esetben, de Petőfi Sándor szívén állva, mert hisz ott állunk most mindannyian, ez óriás kis hazán, hogy beszéljünk.

7 Petőfi Sándor forradalmár volt és politikus. És ez csak egyféleképpen érthető. Szebben is mondhatom: költő a politikában, forradalmár a költészetben. Vagy forradalmár a politikában és költő a forradalomban, forradalmár a költészetben.

27 Petőfi Sándor: pontos költő volt és így igaz. Mert az igazság lényege a pontoság. Amit ő leírt, azt bátran elhihetjük. A pusztát, a csárdát, a csárda romjait, a forradalmat, a téli estét, vagy az Apostol forradalmi gyötrelmeit. Az így volt. Az volt a valóság.

---

¹ Kötetben: *Más Petőfi az enyém*; Prae Kiadó, Budapest, 2023, 72.

A tüzes trónon elégetett, örökké elégedetlen Dózsa György lett Petőfi forradalmának szimbóluma, tőle veszi át szinte változatlan formában Ady Endre, és Juhász Ferenc is Dózsáról írja egyik legelső remekművét, az 1954-es Dózsa-époszt, a magyar költészet újabb forradalmát és az 1956-os forradalom előszelét jelző *A tékozló ország* című művet. Magyarságunk kollektív tudatában Dózsa György tüzes trónja tehát ahhoz hasonló szakrális többletjelentést hordoz, mint Krisztus esetében a kereszt.

*Még kér a nép, most adjatok neki!
Vagy nem tudjátok, mily szörnyű a nép,
Ha fölkel és nem kér, de vesz, ragad?
Nem hallottátok Dózsa György hírét?
Izzó vastrónon őt elégetétek,
De szellemét a tűz nem égeté meg,
Mert az maga tűz; ugy vigyázzatok:
Ismét pusztíthat e láng rajtatok!*²

Juhász Ferenc irodalmi Fároszként tekintett Petőfire, de nem csak Petőfire: kötetünkben számos művészelődnek állít méltó emléket Juhász Ferenc. A lángelmék litániaszerű listázása jellegzetes Juhász Ferenc-i szókatálogos, ám vegyük észre, hogy e modern leporelló a homéroszi enumerációk (seregszemlék) egy újabb Juhász Ferenc-i változata. Másrészt, nem is minden előzmény nélkül való, hiszen ott van Baudelaire *A Fároszok* című verse, amiben Baudelaire a legnagyobb festőket sorolja fel mint az emberiség legszentebb Fároszait. Baudelaire szókatológusa nem kronologikus, inkább krono-logikus: Rubensszel kezdi a sort, a finoman szólva sem eukleidészi nőekkel és férfiakkal, akik elmerülnek a földi örömeikben. Leonardo, Rembrandt és Michelangelo képei viszont már az égi szférákhoz való felemelkedést jelképezik. Fények és árnyak villannak föl, vallási és világi képek festői adják át egymásnak a lángot. E baudelaire-i léptékkal mérve meglehetősen hosszú költeményben minden festőnek szentelt strófa egy-egy önálló szigetet alkot, és minden verssziget a megidézett Fároszok segítségével küldi tovább üzenetét fizikai és metafizikai síkon az utókor-világmindenségnek:

*Rubens, Lethe-folyam, kertje a renyheségnek,
friss hús ágya, ahol szeretni nem lehet,
s amelyet szüntelen pezsdít mégis az élet,
mint a tengert az ár vagy a szél az eget; (...)*

*Michelangelo, köd, gigászokkal keverten
Krisztusok rajzanak benne, s hős szellemek
szállnak föl, állva, kik ujjuk a szürkületben
kinyújtva tépdésik halotti leplüket; (...)*

² Petőfi Sándor: *A Nép nevében*; részlet; Pest, 1847, március, in *Petőfi Sándor összes költeményei*, Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1960, 273.

Millió őrszemen futó hang, égi hullám,
millió szócsövön küldött rendelkezés;
fárosz, mely fellobog millió citadellán,
vadász-hallali, mely a rengetegbe vész!

Mert ez, Uram, a fő-bizonyosság, mely erőnkről
s tisztünkről s emberi méltóságról beszél,
e forró zokogás, mely korról-korra hömpölyg
s egykor Örök Időd partjain halni tér.³

Webert leszámítva Baudelaire valamennyi Fárosza festőművész, nincs közöttük költő vagy zeneszerző, feltehetőleg azért, mert Baudelaire a vizuális kapcsolatok révén szerette volna kiemelni a valódi fároszok jelzőtűz funkcióját. A leghíresebb fárosz egyike volt az ókori világ hét csodájának, a Pharoszi Világítótorony, innen származik a szó eredete, és Aiszkhülosz *Agamemnon* című drámájában is egy nagyon szép jelzőtűzrendszerről olvashatunk: Trója bukását ugyanis fároszok jelzik, Trójától egész Mükénéig. A legelső „fárosz” maga a felperzselt trójai vár, ennek láttán gyúlnak ki sorra az örömtűzek. Az *Agamemnon* a jelzőtüzet leső őrszem monológjával indul, ami már előrevetíti a későbbi tragédiát, hiszen az őrszem valójában Klütaimnésztra szolgálatában áll, aki „alig várja”, hogy viszontláthassa Agamemnont, hiszen meg akarja ölni, amiért feláldozta leányukat, Iphigeneiát. A magyar irodalomban Ady Endre egy nagyon szép versében – *A legfőbb várta* – idézi meg az ókori fároszokat. Baudelaire verse Istenhez címzett modern ima, melyben az esztétika a vallásos áhítat rangjára emelkedik. *A XIX. század költői* című versben Petőfi nagyon közel került ehhez a baudelaire-i misztikus esztétikához. Petőfi költeményében a fárosz mint lángoszlop jelenik meg, és a század legnagyobb költőiből lesznek e próféta-lángoszlopok. Petőfi egyébként Baudelaire kortársa volt, ám még nem ismerhette *A romlás virágait*. Lényeges különbség, hogy Petőfi Lángoszlop-Költői nem magányos zsenik, nem elszigetelt jelenségek, hanem az ókori prófétákhoz hasonló népzvezérek. Ez Petőfi egyik leg-radikálisabb poétapolitikai költeménye, s mint ilyen, élesen elkülönül Baudelaire parnasszista és dekadens lírájától:

Ne fogjon senki könnyelműen
A húrok pengetéséhez!
Nagy munkát vállal az magára,
Ki most kezébe lantot vesz.
Ha nem tudsz mást, mint eldalolni
Saját fájdalmaid s örömed:
Nincs rád szüksége a világnak,
S azért a szent fát félretedd.

³ Charles Baudelaire: *A Fároszok* (1857). Fordította: Szabó Lőrinc. Kötetben: *Uó: A romlás virágai*; Szukits Könyvkiadó, Szeged, 19.

*Pusztában bujdosunk, mint hajdan
Népével Mózes bujdosott,
S követte, melyet isten küldte
Vezéruil, a lángoszlopot.
Ujabb időkben isten ilyen
Lángoszlopoknak rendelé
A költőket, hogy ők vezessék
A népet Kánaán felé. (...)
Ha majd a bőség kosarából
Mindenki egyaránt vehet,
Ha majd a jognak asztalánál
Mind egyaránt foglal helyet,
Ha majd a szellem napvilága
Ragyog minden ház ablakán:
Akkor mondhatjuk, hogy megálljunk,
Mert itt van már a Kánaán!*⁴

A Juhász Ferenc alkotta Petőfi-Lángoszlop-Fárosz nem csupán a tűz vizuális funkcióját hangsúlyozza, de a tűzhöz kapcsolódó *hőhatást* is, hiszen a tűz a forradalom jelképe lesz, valódi forradalomról pedig csak akkor beszélhetünk, ha az anyag eléri *forráspontját*, és halmazállapota átalakul. Akár művészi, akár történelmi jelentőségű egy forradalom, valami mindig végérvényesen megváltozik a hatására. Petőfi személyében művészet és történelem egyszerre érte el forráspontját, így Petőfi után már nem lehetett úgy verset írni és politizálni, mint Petőfi előtt.

Az embert alapvetően a tűztől való félelem hiánya különbözteti meg az állatoktól. Minden ősi kultúrában létezett egy mitikus lény, egy kulturhérosz, aki elorozta a tüzet az istenektől, és átadta azt az embereknek. Ilyen kulturhérosz volt Prométheusz és Lucifer (a „Fényhozó”) is. Az ősi barlangtüzek kovácsolták a legelső emberi társadalmakat, ahogyan azt Ady Endre *A Tűz csiholója* című versében olvashatjuk⁵. A Tűz számos költeményben jelenik meg a Tudás és a Forradalom jelképeként, ami Dózsa György tüzes trónjának szuperszimbólumában éri el tetőpontját, ám Juhász Ferenc volt az, aki felfedezte Petőfiben az ősi tűzlopó kulturhéroszt, e lánglelkű lángészt, akinek izzása még Dózsa György tüzes trónján is túltesz. Petőfi tehát nem csupán Fárosz, de a „Tűz csiholója” is, költőként a legelső kulturhérosz, politikusként pedig a legelső szikra, maga az eleven forradalom. Petőfi volt a Szent Gyújtogató Juhász Ferenc szerint, a magyar költészet Origója, akihez minden magyar költő-fárosz úgy kapcsolódik mint költőelőd vagy költőutód.

Ezért is közöltük kötetünk nyitányaként *A Szent Gyújtogató* című Juhász Ferenc-verset. *A Szent Gyújtogató* műfaját nehéz lenne pontosan meghatá-

⁴ A XIX. század költői; Pest; 1847. In *Petőfi Sándor összes költeményei*, 263.

⁵ „Csak akkor születtek nagy dolgok, / Ha bátrak voltak, akik mertek / S ha százszor tudtak bátrak lenni, / Százszor bátrak és viharvertek”. *Ady Endre összes versei* I. 556.

rozni, részben ekphraszisz (képleíró-vers) – mint *A Fároszok* – részben halott-sírató ének. Juhász Ferenc saját képversei – pl.: *Tulipán-vers*, *Balzsam-vers*, *Spirális vers-szív* – játékosak és talán nem olyan jelentősek, mint Nagy László vagy Tandori Dezső képversei. Egészen más a helyzet az ekphraszisz műfajával, melynek Juhász Ferenc egyik legnagyobb hazai mestere volt. Juhász számos művében olvashatunk hosszú képleírásokat főként Bosch, Grünewald és Dalí festményeiről. Emellett életre szóló gyermekkori barátság fűzte a szintén biatorbágyi születésű Hantai Simonhoz, aki később Párizsba emigrált, és az egyik legismertebb francia festőművésszé lett, s akivel közösen dolgozták ki a *Mindent Látó Légszem* elméletét.⁶ Juhász ekphraszisz termése világirodalmi szintű, a hazai klasszikusok közül pedig csak Juhász Gyulával és Tandori Dezsővel érdemes összemérni.

Ám *A Szent Gyűjtogató* műfaját tekintve csak részben nevezhető ekphraszisznek, valójában inkább modern halottsírató ének. A halottsírató énekek minden esetben megidézik az elhunyt személy külső és belső tulajdonságait, illetőleg azokat a tragikus körülményeket, melyek következtében elhunyt. Nagyon híres Federico García Lorca modern síratóéneke, melyben a legendás Ignazio Sánchez Mejías torreadort síratja el, miután felöklelték a bikaszarvak. Hasonlóan híres és erőteljes Walt Whitmantól a meggyilkolt Abraham Lincoln elnököt búcsúztató síratóéneke. Híres sora – a „Kapitány!, Kapitányom!” – ismerős lehet a *Holt költők társasága* című filmből. Mozart rejtélyes *Requiemje* (K.626) speciális halottsírató ének, mivel az egyházi requiemekben nem jelenik meg személy szerint az elhunyt, latin nyelvű liturgikus szövegük (az Offeratorium) csak általános jelleggel ajánlja Isten kegyelmébe az elhunytakat. Mozart nem tudta befejezni a *Requiemet*, mert elhunyt, miközben komponálta. A korabeli szokásoknak megfelelően ugyanolyan jeltelen tömegsírba temették, mint Petőfi Sándort, így pontos sírhelyük ismeretlen, és nincsenek meg a csontjaik sem, tehát megsemmisült az egész földi porhüvely-DNS-ük. Petőfi jeltelen tömegsírja komoly kihívás elé állította Juhászt, akinek grandiózus halottas énekeiben – pl.: *Latinovits Zoltán koporsója*; *József Attila sírja*; *Anyám* – mindig megjelennek az elhunytak földi maradványai, csontjai, sírhelyei, hiszen verseiben rendszerint újratemeti őket, mégpedig királyoknak (és királynőknek) kijáró pompával, tisztelettel. Lényegében minden halottsírató éneke hieroglifákkal gazdagon díszített verskoporsó. Juhász Ferenc – *nomen est ómen* – a halottak őre, a hófehér sírok csillagszemű és igazmondó juhásza volt, csakhogy ezúttal nem volt mit őriznie, hiszen örökre elveszett egyik „báránkjája”: a hófehér és ébenfekete Petőfi-sír, ami azzal a néhány esztendővel a hátán – 1823–1849 – még akkor is rendkívül siralmas látványt nyújtott volna, ha megvan, siralmasabbat még Mozart képzeletbeli sírjának

---

⁶ Ld. Debreceni Balázs: *Juhász Ferenc és Hantai Simon*, In Országút (honlap), Megjelenés: 2023. május 28. <https://orszagut.com/kepzoomuveszet/hantai-simon-es-juhasz-ferenc-4305>

– 1756–1791 – cirka 35 événél is. – Mégis *ezerszer* vigasztalóbb lett volna annál, hogy nincs meg:

„ez a nyelvünk tiszta láng-csillaga, eszméletünk aranytűz-hajnala: úgy eltűnt a földben, mintha lett volna sose! Hát hol van, hova lett, mondd Föld, te keserű! Hát hol van, hova lett, mondd Föld, te édes! Hát hol van, hova tűnt, mondd Föld, te közönyös, te mindent-fölzabáló, mindenkit-magadba-rágó, mindnyájunkat zsiros beleidben és dög-üregidben elolvasztó, Föld, te, Föld, te Föld, Föld, Föld, Ringyó-Föld, Ringyó Ósanyag, Ribanc Anyagpont, Világmindenség Gyönyörű Szégyene Te! Hát hol van, hova tűnt, ez az aprócska tót anya szülte Óriási Láng, aki a vérző szőrlángokkal csillagzó, vonagló rózsza-anyakapun kicsúszván e világra, megszületett, hogy énekelni kezdjen, ez a Végtelen Valóság-Csillag, ez a Világmindenség-kicsi Vérző Ország, hisz akit anya szült, annak sírja kell legyen e Földön, annak sírja kell legyen e földben, annak sírja kell legyen sírjaink között. Dehát Petőfi Sándornak sírja nincs e Földön, jaj sírja nincs a Szent Gyűjtogatónak.”⁷

A Magyar Nemzeti Múzeumban megtekinthetjük Petőfi néhány fennmaradt ereklyéjét: pipáit, íróeszközeit, arcképével művészi szinten gravírozott pecsétnyomóját, sőt még a Szendrey Júlia által készített legelső kokárdát is. Ám Petőfi kéziratai beszédesebbek mindegyiknél. Ezt érzékelhette Juhász Ferenc, amikor egy felkérés alkalmával Petőfi verseit válogatta, és kezébe kerültek a kéziratok. Petőfi kézírása volt a „hiányzó láncszem”, ami beindította láncreakcióként működő képzeletét, s amiből *A Szent Gyűjtogató* című verspróza megszületett. Juhász így kezdi versét:

„Mi volna földadat szebb, megtisztítóbb, mámort nagyobbat adóbb, a tovább-életre, a mindig-életre buzdítóbb, gyönyörűségesebb és kegyetlenebb, a szív szenvedő, eleven rostjait égetőbb, bűneink rothadékkal telt odvait kiegészítőbb, vad esendőségünk és gyermeki gyöngeségünk buja és édes tenyészetét piros lázával jobban mámorító, tűzvész-tombolásával boldogabban gazdagító, mint szólni e fekete csodaszarvas-fiú, e füstölő vérpettyekkel behintett arcú, alvadék vérrozsdával bemocskolt-szakállú drága kölyök-férfi, e lángok, tüzek, parázslások, izzások, remények, hitek és meg-nem-adások örvénylő arany-förgetegével átszótt testű, gyászok, halálok, futások, veszteségek, véres megadások és lehetetlen fekete megaláztatások gyász-örvényével beszótt életű férfi-kölyök verseinek kéziratairól, módszeres, gyöngéd, csipkézete szálkás vadonával lángoló és mégis különlegesen fegyelmezett keze-írásának hurkolatairól, kacsairól, nagyívű bajusz-lengéséről, kék üstökösuszály lengéséről és tintacsipke-lobogásáról, csillagos tinta-sarkantyú ágaskodásáról, gyönyörű hosszúkás pettyezett tintakéve-farokzászlójú és tinta-horgolás-sörényű csödör-futásáról szólni, e lángoló fegyelemről és kemény, hosszúkás, gyémántnehéz és mégis fehér füstszálka-örvénylés-könnyű lángolásról: Petőfi Sándor, a csillag-Sándor, a tűzvész-Sándor, a hóviharok-fehér-ősfutása-Sándor, a darazsak-szívalakú-kristálysírkő-szeme-szívű Sándor, a pusztai-jegegyék-hegyes-zöld-csipkelángolása-Sándor, a pacsírtaszó-Sándor, a bércek-havasoldalán-halála-gyászlován-ügető-Sándor, a hetyke-léptű-lila-bogáncs-szakállú-

⁷ Juhász Ferenc: *A Szent Gyűjtogató*, 1971; Kötetben: *Más Petőfi az enyém*, 56.

Sándor, a dögvész-tekintetű-Sándor, a döghalált-dögátkot-kiáltozó Sándor kézírásáról, kéziratáról. (...)"⁸

Nemzeti dal.

Talpra, magyar, ^{hisz a harag!} ~~mit vagy te?~~
Hisz az idő, most vagy jóka!
Kiből legyünk vagy rabok?
Es a kénvés, vándorok! -
A magyarok ifjúsága
Egyikünk,
Együnk, hogy rabok tovább
Nem legyenek.

Rabok voltunk mostantól
Várházottak ésapaink,
Tűz rabokon éltek halál,
Közepükben nem nyugathatnak
A magyarok :/

Szonrai bitang ember
Tűz most, ha kell, halni nem mes,
Kinek a nagyobb rossz jöte,
Mint a kőre becsülete.
:/

Fényesebb a lárnál a kard,
Jobban ilyesít a kard,
Ei mi még is lárnót hordunk!
Ide vedd, régi kardunk!
:/

A magyar név megint régi lesz,
Méli régi nagy hírekben,
Mit sá kénvés / rabok,
Lemógnak az alárakot.
:/

Hol fájaink domborulat,
Unokáink leborulnak,
Es áldó imádták mellett
Mondják el. ^{1848. november 12.}
Petőfi Sándor
:/

Petőfi Sándor: Nemzeti dal
(A vers kézírata, Petőfi Irodalmi Múzeum)

⁸ Juhász Ferenc: A Szent Gyűjtő, 1971; Kötetben: Más Petőfi az enyém, 56.

E rendkívüli „invokáció” tárgya tehát Petőfi Sándor kézírata, amiről Juhász Ferenc „föladatának” érzi, hogy verset írjon, s ami számára egyfajta purgatórium: vallási értelemben vett megtisztulási rituálé. Maga Petőfi Sándor csak az ötödik sorban jelenik meg mint „vérpettyekkel bemocskolt fekete csodaszarvas-fió”. Költői telitalálat ez, hiszen Petőfi feltűnése és eltűnése csakis olyan csodálatos volt, mint a csodaszarvasé népregénkben. Tüzetesen olvasva a verset, az allegória egyre komplexebb lesz: a zsúfolt Petőfi-kézirat „csipkés”, „hurkos”, „szálkás”, „kacsos” vadonerdővé válik, ami viszont már Juhász Ferenc ismerős „vadászterülete” és egy újabb hieroglifákkal gazdagon díszített verskoporsó. Petőfi alakja a továbbiakban hol Csodaszarvasként jelenik meg benne, hol pedig valódi lovasként, aki szilaj csődörén vágatva menekül hóhérai elől űzött vadként az utolsó ütközetben. Juhász Ferenc költői módszertana itt a grafológiából és kalligráfiából merít. Ugyanakkor nem feltétlenül Petőfi lelki profilját kívánja kiolvasni a kéziratból, ahogyan azt egy valódi grafológus tenné. Inkább Petőfi *végzetének* fontosabb stációit látja bele *utólagosan* a kéziratba, mintha egy olyan grafológus volna, aki olvasás közben saját magán végzi a Rorschach-tesztet. Petőfi kéziratának tintafojtjai így akként jelenítik meg Petőfi Sándort, ahogyan az egy konvencionális siratóénektől elvárható. Eme Kézirat-Petőfinek legfőbb jellemzői pedig a következők: „nagyívű bajusz-lengés”, „füstszáлка-örvénylés-könnyű lángolás”, „csillagos tinta-sarkantyú ágaskodás”, „tintakéve-farokzászlójú és tinta-horgolás-sörényű csődör-futás” etc. Az autográf *Talpra magyar* megtekinthető az interneten. Sorai olyan sietősek, hogy szinte érezni rajtuk, ahogy Petőfi „vágta a verset”, s még meg sem száradt rajta a tinta, máris rohant vele a Pilvax kávéházba, kirobbantani a forradalmat. Az „m” betűk valószínűleg rohanó csődörök, amin az A-betű-Kézirat-Petőfik lovagolnak, s amiket ékezet-pontokkal sarkantyúznak eme A-betű Kézirat Petőfi Sándorok. E szókép – az **m** betűn lovagló nagy **A** – viszonylag gyakran bukkan fel Juhász verseiben, például a *Béla-époszban* vagy a játékos *Tulipán-versben*. A Kézirat-Petőfi áthúzásai egyegy kardvágás képzetét keltik, ám legbeszédesebb a „kard” szó kalligrafikus kézírása: Petőfi nyomatékosan kiemeli azáltal, hogy a „d” betűből valódi kalligráfiai csodát csinál. Nem nehéz ezekbe az ad hoc iniciálékba belelátni Juhász „hurkait”, „csipkeit”, „kacsait” és „üstököseit”. Ám a legfontosabb, hogy Juhász Ferenc lángeszű Fároszként, Tűzlopó kulturhőrozként tekintett Petőfire, tehát félig-meddig mint mitikus lényre, aki maga az eleven Forradalom. Az alábbiakban feketével vastagon szedve emeltem ki a fenti idézetből minden olyan jelzőt, ami a tűzzel kapcsolatos:

„Mi volna föladat szebb, megtisztítóbb, mámort nagyobbat adóbb, a tovább-életre, a mindig-életre buzdítóbb, gyönyörűségesebb és kegyetlenebb, a szív szenvedő, eleven **rostjait égetőbb**, bűneink rothadékkal telt **odvait kiégetőbb**, vad esendőségünk és gyermeki gyöngeségünk buja és édes tenyészetét **piros lázával** jobban mámorító, **tűzvész-tombolásával** boldogabban gazdagító, mint szólni e fekete csodaszarvas-fió, e **füstölgő** vérpettyekkel behintett arcú, alvadék vérrozsdával

bemocsolt-szakállú drága kölyök-férfi, e **lángok, tüzek, parázslások, izzások**, remények, hitek és meg-nem-adások örvénylő arany-förgetegével átszótt testű, gyászok, halálok, futások, veszteségek, véres megadások és lehetetlen fekete megaláztatások gyász-örvényével beszótt életű férfi-kölyök verseinek kéziratairól, módszeres, gyöngéd, csipkézete szálkás vadonával **lángoló** és mégis különlegesen fegyelmezett keze-írásának hurkolatairól, kacsairól, nagyívű bajusz-lengéséről, kék **üstökösuszály** lengéséről és **tintacsipke-lobogásáról**, csillagos tinta-sarkantyú ágaskodásáról, gyönyörű hosszúkás pettyezett tintakéve-farokzászlójú és tinta-horgolás-söreányú csődör-futásáról szólni, e **lángoló fegyelemről** és kemény, hosszúkás, gyémántnehéz és mégis fehér füstszálka-örvénylés-könnyű **lángolásról**: Petőfi Sándor, a **csillag-Sándor**, a **tűzvész-Sándor**, a hóviharok-fehér-ősfutása-Sándor, a darazsak-szívalakú-kristállysírkő-szeme-szívű Sándor, a pusztai-jegegyék-hegyes-zöld-**csipkelángolása**-Sándor, a pacsírtaszó-Sándor, a bércek-havas-oldalán-halála-gyászlován-ügető-Sándor, a hetyke-léptű-lila-bogánacs-szakállú-Sándor, a dögvész-tekintetű-Sándor, a dögghalált-dögátkot-kiáltozó Sándor kezeírásáról, kéziratairól. (...)"

A közhiedelemmel ellentétben Juhász Ferenc rendkívül „tömör” költő. Azaz: verseinek nagyon gazdag és aprólékos a textúrája, Niagaraként ömlő sorai és képei pedig rendkívül átgondoltak és koncentráltak. A félreértés abból adódik, hogy Juhász rendszerint különféle szófelhők és egyéb nyelvi alakzatok és körülírások segítségével dúsítja költészetét, holott hagyományos versolvasóként ahhoz vagyunk szokva, hogy a metaforák és szimbólumok szolgálai módon, szinte árnyékként követik magát a motívumot. Csakhogy Juhász metonimikus lírája nem éri be egyetlen hasonlattal, minden motívum mellé számos adekvát metaforát rendel, s e szuperszimbólummá vagy megametaforává növesztett gigantikus hasonlathálóval ejti csapdába gyanútlan áldozatát, a motívumot. Pomogáts Béla a szövegdúsítások következő nyelvi-alakzatait azonosította Juhász kötetésében: 1. Kinagyítás / Kicsinyítés, 2. Listázás, 3. Transzformálás, 4. Ismétlés, 5. Parafrázis.⁹ A *Szent Gyűjtogató* Petőfi kézírásának Kinagyítására épülő szöveg, melyben a Kinagyított írásképek művészi metaforákká Transzformálódnak és olyan ellentéteken alapuló litániaszerű Listákba rendeződnek, melyeknek a Tűz lesz a közös gravitációs középpontja: pl.: „*Petőfi Sándor, a csillag-Sándor, a tűzvész-Sándor, a hóviharok-fehér-ősfutása-Sándor*”. A Juhász által Petőfinek tulajdonított „szigor”, „tudatosság” és „forradalmiság” tehát éppúgy jellemezte Juhász Ferencet, mint Petőfi Sándort. Juhász korai tájversei sokszor még hasonló Petőfi-reminiszenciák voltak, mint például Illyés Gyula későbbi költeményei, ekkoriban még a saját sorsához hasonló vidéki „népfiként” tekintett Petőfire, akárcsak Illyés Gyula, ám Juhász Petőfi-képe idővel radikálisan átalakult, és valamikor az ötvenes években szilárdult meg, és innentől fogva Illyés Gyulával szemben a népi költő mítosza helyett egyértelműen a Tűzhöz és a Forradalomhoz kapcsolta

⁹ Pomogáts Béla: *Költői univerzum. Tanulmányok Juhász Ferenc költészetéről*. Littera Nova Kiadó, Budapest, 2003, 83.

Petőfi Sándort. Juhász grandiózus költészetében a '48-as Forr-A-Dalomból idővel valódi „Világtűz” lett, elsőprő erejű „Szent Tűzözön”, Petőfi Sándorból pedig tűzlopó kulturhérosz. A *Más Petőfi az enyém* című kötetből világosan kiolvasható, hogyan radikalizálódott Juhász Petőfi-képe az évek során az Illyés és az akkori kultúrpolitika által preferált szinte szoborszerűen merev Petőfi-képhez képest. Hogyan lett ebből e poeta natusnak titulált kvázi „egyszerű” vidéki-népfiből rendkívül bonyolult jellemrajzú, hihetetlen „tudatos” és „szigorú” módon alkotó világirodalmi szintű költő-vátesz. Valódi lázadás volt ez Juhásztól, valódi kultúrforradalom, aminek ezúttal a „naivnak” tartott Petőfi-életmű volt a gyújtópontja – tehát ismét Petőfi Sándor és ismét egy forradalom... A küzdelmet végül Illyés Gyula nyerte, akinek sokszorosán átdolgozott Petőfi-monográfiájából alapmű lett, nagyjából ma is olyannak látjuk Petőfi Sándort, ahogyan Illyés elképzelte. Más kérdés, hogy véleményem szerint e magára erőltetett álnépies hangvételtől Illyés érett lírája intellektuálisan olykor elcsépeltnek tűnik, különösen a *Kézfogások* című kötetben szereplő olyan versektől, mint a *Vonaton*, melyekben szinte már nem is Illyés hangját halljuk, hanem egy pszeudó-Petőfiét, miközben a Juhász-korpusz mintha szárnyakat kapott volna a vitorláiba fogott Petőfi-Szentlélektől.

Kötetünk Epilógusát Lovász Ádám fiatal poszthumanista filozófus írta, aki egészen úttörő módon, mondhatni forradalmian értelmezi a Juhász-korpuszt. A *Szent Gyűjtogató* kapcsán részletesen is górcső alá veszi Juhász Ferenc képalkotó technikáját: „Látszólagos véletlenszerűsége dacára tehát Juhász költészetét szigorú módszeresség, költői fegyelem vezérli. Csakis akkor láthatjuk meg a lobogáson keresztül megnyilvánuló folyékony lényezet, azaz, az egyben rejlő sokaságot és a sokaságot egyesítő egyet (a »Sándort«, amely valamennyi asszociáció attraktora), ha költői nyelvünket szűrőmechanizmussá alakítjuk”.¹⁰

Lovász meglátása akkor válik igazán világossá, ha tovább olvassuk a verset. Juhász Ferenc ugyanis nem érthette be egyedül Petőfivel, hiszen a halott sírkövek juhásza volt, aki mindig is az egyben rejlő sokaságot kereste, és a végtelen sokaságot egyesítette egyetlené. A Kézirat-Petőfi után további Kézirat-Költők következnek: Kézirat-Vörösmarty, Kézirat-Csokonai, Kézirat-Ady Endre, Kézirat-Arany János, Kézirat-József Attila etc. A különféle korokból származó költőelődöket Juhász egy kozmikus képben – a Kezek képében – egyesíti, ami ismerős lehet a Bibliából és Ady Endre költészetéből is. Érdeemes összekapcsolni ezeket az idézeteket mint évezredek és évszázadokat átfogó fároszokat:

„(...) „Igen, láttam írását a Kezeknek, a Megismerteknek és Ismeretleneknek, a most már Csontpálcacsillagoknak, széthúllt Csontrudacska-csillaglancoknak a tevékeny földben, keze vers-vonását, keze éposz-vonását, keze-írása tintacspiklancengerét Babits Mihálynak, Krúdy Gyulának, Móricz Zsigmondnak, Szabó

¹⁰ Lovász Ádám: *A Gyűjtás litániái...*; Kötetben: *Más Petőfi az enyém*, 362.

Lőrincnek, Tamási Áronnak, Madách Imrének, Kosztolányi Dezsőnek, Berzsenyi Dánielnek, Balassi Bálintnak, Kölcsey Ferencnek, Zrínyi Miklósnak; (...)"¹¹

Dániel próféta és a Nagy Kéz története

„Abban az órában emberi kéznek ujjai tűnének fel és írnak a gyertyatartóval szemben a király palotájának meszelt falán, és a király nézé azt a kézfejet, amely ír vala”. (Dániel 5:5.) Megrettent mindettől a király, és előhívatta a babiloni bölcseseket, hogy olvassák el neki ezt az írást, és fejtsek meg annak az értelmét. Senki sem volt azonban erre képes, csupán Judának Babilonban fogoly fiai közül való Dániel, aki már Nabukodonozor idejében kitűnt azzal, hogy megfejtette az előző király álmait. Most a királyasszony hívja fel Belszár figyelmét Dánielre, akit a megrendült király maga elé hívat. Dániel meg is felel Belszár kérdésére: elmondva, hogy az „egek Ura” által „küldetett ez a kéz, és jegyeztetett fel ez az írás. – És ez az írás, amely feljegyeztetett: Mene, Mene, Tekel. Ufarszin!” (Dániel 5:24–25.) Majd meg is magyarázza az arameus nyelvű felirat értelmét: „megszámláltattott, megmértetett, könnyűnek találtatott!”¹²

*

Petőfire hajlamosak vagyunk poeta-natus őstehetségként tekinteni – amit ő maga is táplált olyan verseivel, mint *A természet vad virága* (1844) – és ösztönös zsenijét szembeállítani Arany János tudós költészetével, ám Petőfi több nyelven beszélt, folyamatosan képezte magát, és művészként rendkívül tudatos volt, ami nem csupán abban nyilvánult meg, hogy huszonévesen már konkrét poétapolitikai programja volt – a népköltészet –, de abban is, hogy szinte valamennyi verse ellentétekből épít hasonlatot, így kontrapunktikusnak tekinthető. Minden művészi harmónia ellentétes erők drámai konfliktusának eredménye, ezt hívjuk kontrapunktnek vagy ellenpontnak, ám Petőfi úgy szemlélte világunkat, mint egy fekete-fehér filmet, amiben minden mindennel kontrasztos, ellentétes. Ez a fekete-fehér világ nem kizárólag Petőfié, szinte az összes művésznek van benne legalább egy hétvégi háza, ám igazi „őslakosa” kevés akad. Olyan nagymesterekre gondolok most, mint Homérosz, Michelangelo, Mozart vagy Bach, akik az ellenpont művészetének megszállottjai voltak. Mint láttuk: *A Fároszok* című vers is a festmények fényárnyék kontrasztját aknázza ki, ahogy minden valamirevaló mítosz és mese is Fény és Sötétség örökös harcára épül. Baudelaire festői fároszként világítanak ebben a misztikus metafizikai térben mint Istennek küldött jeladások. Ergo: az Emberiség egyfajta csillagtérkép, amin lángelmék fényeskednek az éjszakában. *A romlás virágainak* egész ökoszisztémája Fény és Sötétség, Szép

¹¹ Juhász Ferenc: *A Szent Gyűjtogató*, 1971; Kötetben: *Más Petőfi az enyém*, 56.

¹² A bibliai történet összefoglalásának előzménye: Ady Endre *A Nagy Kéz törvénye* című verséhez kapcsolódó, magyarázat, In *Ady Endre Összes versei III.*, Költemények, alkalmi versek, (1906. jan. 28. – 1907.), Sajtó alá rendezte: Kispéter András és Koczkás Sándor, Online változat: <https://mek.oszk.hu/05500/05552/html/av0070.html>
Nyomatott forrás: Földessy Gyula: *Ady minden titka*; Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1962, 82.

és Rút, Jó és Rossz képeiből táplálkozó kényszerű szimbiózis. Baudelaire dekadens, istenkereső és intellektuális világhoz képest Petőfi versei egyszerűbbek, olykor azonban ő is kozmikus képekkel ellentözt. Ám mindezt rendszerint olyan rafinált módon teszi, hogy sokszor észre sem vesszük a verseket összetartó kohéziós erőt, az ellentözt. Olykor csupán egy fekete-fehér metaforát kapunk, ami azonban komoly többletjelentéssel bír, hiszen minden fekete-fehér motívum Petőfi rejtett önarcképe.

A. Ellentétek vonzásából épülő kozmikus hasonlatok:

Fa leszek, ha...

Fa leszek, ha fának vagy virága.

Ha harmat vagy: én virág leszek.

Harmat leszek, ha te **napsugár** vagy...

Csak, hogy lényink egyesüljenek.

Ha, leányka, te vagy a **mennyország**:

Akkor én csillagá változom.

Ha, leányka, te vagy a **pokol**: (hogyan)

Egyesüljünk) én elkárhozom.¹³

B. Ellentétek vonzásából épülő népies hasonlatok:

Te a tavaszt szereted... (Részlet)

Te a tavaszt szereted,

Én az őszt szeretem.

Tavasz a te életed,

Ősz az én életem. (...)

Lépnél egyet előre,

Lépnél egyet hátra,

S benne volnánk közösen

A szép meleg nyárba'.¹⁴

C. Kontrasztos képekből épülő hasonlatok:

Fekete kenyér

Miért aggódom, lelkem jó anyám,

Hogy kenyereitek barna, e miatt?

Hisz meglehet: ha nincs idehaza,

Tán fehérebb kenyérral él fiad.

De semmi az! csak add elém, anyám,

Bármilyen barna is az a kenyér.

¹³ Szalkszentmárton; 1845. In *Petőfi Sándor összes költeményei*, 159.

¹⁴ Szatmár; 1846. In *Petőfi Sándor összes költeményei*; 246.

Itthon sokkal jobb ízű énnekem
A fekete, mint máshol a fehér.¹⁵

A gólya (Részlet)

Sokféle a madár, s egyik ezt, másik azt
Leginkább kedveli,
Ezt ékes szólása, amazt pedig tarka
Tolla kedvelteti.
Kit én választottam, a dal-mesterséghez
Nem ért az a madár.
S egyszerű, mint magam... félig feketében,
Félig fejérben jár.¹⁶

A *Nemzeti dal* is az ellentétek retorikai és zenei többlethatását használja ki, de az ellentétek ezúttal taszítják egymást, amiből valódi dráma kerekedik. Egyfelől a dicső múlt („kard”) száll szembe az elsatnyult jelenkorral („lánc”), másrészt a rabszolgaság a szabadsággal. Ebből születik meg a jellegzetes Petőfi-életérzés, a „most vagy soha!”. Itt valóban azt a tüzes Petőfit látjuk, aki átkokat szór és nem alkuszik. Ám az ellenpontoszó Petőfi nem érthette be egyetlen őselemmel, lírájában mind a négy őselem a forradalom szimbólumává válik. A Levegő rendkívül kreatív módon, a forradalom *előszeként* jelenik meg a *Beszél a fákkal a bús ősi szél...* című versben. A *Tisza* című versben a Víz lesz forradalmunk elsőprő erejű szimbóluma. Az *alföld* a költő szabadságvágyát fejezi ki fizikai és metafizikai síkon, ám e Föld a későbbi versekben átalakul azzá az Anyafölddé, amit meg kell védeni a szabadságharcosoknak s amiből majd az elesett hősök sírhelye lesz. Petőfi legjobb forradalmi versében pedig egyszerre kelnek életre és csapnak össze az őselemek – a Víz, a Tűz és a Levegő – egy tengeri vihar képében. Ez a *Föltámadott a tenger*, az elfojtást követően forrpontra jutott társadalmi indulatok allegorikus költeménye. Az alábbi táblázat szemlélteti, milyen szisztematikus módon integrálódott Petőfi ellenpontalapú költészetébe a négy őselem, és hogyan formálódott az évek során.

ŐSELEM-SZIMBÓLUM	VERSIDÉZET	VERSCÍM
A Tűz mint hirtelen halál	Nem akarok elrohadni, Mint a fűzfa a mocsárban; El akarok égni, mint a Tölgy a fellegek lángjában.	<i>Egy gondolat bánt engemet...</i> (1846) <i>Tűz</i> (1847)

¹⁵ Szalkszentmárton; 1845. In *Petőfi Sándor összes költeményei*; 147.

¹⁶ Szalonta, 1847. In *Petőfi Sándor összes költeményei*; 292.

A Tűz mint Forradalom	Izzó vastrónon őt elégetétek, De szellemét a tűz nem égeté meg, Mert az maga tűz... ugy vigyázzatok: Ismét pusztíthat e láng rajtatok!	<i>A nép nevében</i> (1847) <i>A XIX. század költői</i> (1847)
A Levegő mint Forradalom	Beszél a fákkal a bús őszi szél, Halkan beszélget, nem hallhatni meg; Vajon mit mond nekik? beszédire A fák merengve rázzák fejöket.	<i>Dalaim</i> (1846) <i>Beszél a fákkal a bús őszi szél...</i> (1847) <i>Föltámadott a tenger</i> (1848)
A Föld mint hősi sírhely	Hol sírjaink domborulnak, Unokáink leborulnak, És áldó imádság mellett Mondják el szent neveinket.	<i>Egy gondolat bánt engemet...</i> (1846) <i>Nemzeti dal</i> (1848)
A négy őselem harca: Tűz, Víz, Levegő, Föld: Hajó	Föltámadott a tenger, A népek tengere; Ijesztve eget-földet, Szilaj hullámokat vet Rémítő ereje.	<i>Dalaim</i> (1846) <i>Föltámadott a tenger</i> (1848)

*

A *Szent Gyűjtogató* verstextúráját szintén átítatják az ellentétek. Petőfi kézírata hol „gyengéd” és „fegyelmezett”, hol „döghalált-dögátkot-kiáltozó”; a „lángolás” mellett ott kavarog a „hóvihar”; a fekete mellett a fehér; az élet mellett a halál. A *Szent Gyűjtogató* részben halottsirató ének, s mint ilyen: Petőfi képzeletbeli menekülését és halálát idézi fel az utolsó ütközetben. Már József Attila *Kései siratója* is speciális halottsirató ének, hiszen évtizedekkel a Mama halála után készült, ettől is „kései”. Juhász grandiózus halottasénekei – pl.: *József Attila sírja*, *Anyám* – szintén „késeiek” és speciálisak Whitman és Lorca klasszikus halottsiratóihoz képest. A *Latinovits Zoltán koporsója* ugyan közvetlenül a színészkirály öngyilkossága után született, ám nem kevésbé speciális: kettős halottsirató, ami felidézi Juhász Ferenc első feleségének tragikus öngyilkosságát is Latinovitsé mellett, és mindkét öngyilkosságot elítéli.

Juhász halottsiratóinak másik sajátossága, hogy újratemeti halottjait, még-hozzá királyi pompával, tisztelettel. Az első ilyen hosszúvers a *József Attila sírja*, ami bizonyos szempontból alkalmi vers, akkor készült, amikor József Attila földi maradványait átszállították a Kerepesi temetőbe, hogy újra eltemessék. Csakhogy Juhász szerint olyan „csóró” és elszigetelt sírhelyet kapott, ami méltatlan volt az emlékéhez, így a *József Attila sírjában* ismét eltemeti. József Attila testét ezúttal díszes szarkofág fedi, hamisítatlan Juhász Ferenc-i verskoporsó, amit hieroglifák díszítenek, arcára pedig Agamemnon szín-arany halotti maszkja kerül. Később ugyanezt az egyiptomi szarkofágot örökli József Attilától Latinovits Zoltán, azzal a lényeges különbséggel, hogy Latinovits Zoltán Juhász Ferenc személyes ismerőse és halottja volt, míg József Attila nem; másrészt: Juhász verse helyenként hasonlóképpen indulatos, mint József Attila *Kései siratója* – „Cigány vagy!” –, noha egy siratóéneke hangneme minden esetben patetikus. Juhász haragját Latinovits öngyilkossága tüzelte fel, amit tovább szított, hogy a színészkirály kvázi lemásolta József Attila halálát mint valami utolsó színészi alakítást, amit Juhász „bohóc-halálként” aposztrofált. Petőfi Sándor rejtélyes halála és eltűnése még nagyobb próbatétel elé állította Juhászt, ugyanis a klasszikus siratóénekek szinte minden kelléke hiányzott egy klasszikus Petőfi-siratóhoz, sőt, még abban sem lehetett biztos, hogy Petőfi valóban elesett a segesvári csataterén, és nem valamelyik nyomorúságos szibériai börtön mélyére került. Juhász csupán saját képzeletére hagyatkozhatott a Petőfi-versprózák írásakor. El kellett hitetnie olvasóival Petőfi menekülését és halálát az utolsó ütközetben. Mivel pedig e jelképes Petőfi-halálmozaikok kötetünk valamennyi prózaversében felbukkannak, így Petőfi halálát kell a versprózák főtémájának tekinteni. Bár e halálmozaikok akár egyetlen grandiózus siratóénekként is olvashatók, lényegük a mozaikszerű variációs formában rejlik. A történelmi hitelesség hiányában Juhász valószínűleg szándékosan használta ezt a töredékes, polifon jellegű narratívát, és szándékosan nem szerkesztette egyetlen összefüggő halottsirató énekké a Petőfi versprózákat akként, mint a *József Attila sírját*. A versprózákban brutálisan jelenik meg a halál motívuma. Petőfi nem féltetn többé, hanem halandó ember, akiből a Világszabadság egyik legnagyobb mártírja lesz. Petőfi életét kegyetlen módon oltották ki, ám Petőfi Tüzét nem tudták kioltani. Juhász sorait olvasva folyamatosan ott lobog e Tűz – a forradalom Tüze – mintha olvasás közben egy látványkandalló duruzsolna vagy a zongora balkézsólamája játszaná ezt a soha véget nem érő harmóniát.

Juhász Ferenc: Petőfi halál-mozaikok (részletek, válogatás)

I. A *Szent Gyűjtogató* (részlet, 1971; kötetben: *Versprózák*:1980)

Mi volna földadat szebb, megtisztítóbb (...) mint szólni e fekete csodaszarvas-fíú, e füstölgő vérpettyekkel behintett arcú, alvadék vérrozsával bemocskolt-szakállú drága kölyök-férfi, e lángok, tüzek, parázslások, izzások, remények, hitek és meg-nem-adások örvénylő arany-förgetegével átszőtt testű, gyászok, halálok, futások, veszteségek, véres megadások és

lehetetlen fekete megaláztatások gyász-örvényével beszótt életű férfi-kölők verseinek kéziratáról (...) Petőfi Sándor, a csillag-Sándor, a tűzvész-Sándor, a hőviharok-fehér-ősfutása-Sándor, (...) a bércek-havas-oldalán-halála-gyászlován-ügető-Sándor (...)»¹⁷

II. Petőfi szigora (részlet, 1959; kötetben: *Versprózák*, 1980)

Ó, mit gondolhatott, amikor ott

állt a megbomlott csatarendben, füst-gyászszalagot húzó ágyúgolyók, rémülten-nyihogó, reszkető-szügyű, vérelesen-kimeredt-szemű lovak, szétlőtt szekerek, vinnyogó-nyöszörgő, virágkehelyként-kítárulkozó emberhús-cafatok között magában és a drága Bem sem volt már sehol, az Egyetlen, akivel még együtt-küzdeni lehetne, ha itt nem, akárhol. Egy gondolatba sűrűsödött össze ég, táj, emlék, haza, harc, szerelem? Gondolt-e a Végre, és gondolt-e a Folytatásra? Hogy ki mondja tovább a dalt, ami talán most abbamaradt? Hogy lesz-e majd, aki beszélni mer és beszélni tud a Hazáról? Hogy lesznek-e új költők, akiknek a Szabadság a legfontosabb, mint neki volt, a Csodálatosnak? Hogy percek múlva ott fekszik majd kifosztva, meztelán, alvadó vértócsával a mellén, a nagyszerű koponyára feszülő dohánysárga bőrrel, véres szakállából kivillanó farkasfogakkal? Mit gondolhatott a Drága, mikor már csillagsugárnyakát csapkodta a ló növény-illatú, forró lihegése, átizzadt szőr-szaga, a dőfés-előtti idő-törmelekben? Haldoklott-e sokáig, vagy meghalt azonnal: de egyedül maradt, egyedül, iszonyatosan egyedül. Gyász-zene nélkül, virág-kötél nélkül, fújó paripák közt, ágyúdörejben. Egyedül.»¹⁸

III. Petőfi Sándor csontjai (részletek, 1969; kötetben: *Versprózák*, 1980)

Ledöfték egyszerűen és szakszerűen.

Szakszerűen és egyszerűen. Ledöfték, földhöz-szögezték, leszúrták, fölnyársalták, levágták, széthasították, fölkoncolták, pikával átszúrva könnyen levegőbe emelték, mint egy szigonynyal-átvert vérző halat, mint tú-csőrű madár sebéből mézet és nektárt könnyező vérpettyes moha-harangot, tűzeres, aranycsontvázú kék moha-könyvet, a lepkét, mint könnyű, finom szőr pettyemozaik-K-betű zsiráfcsikót a vadak, tajtékos, futásban-fuldokló zebracsikót a részeg üldözők, részegült boldogtalanok?

Szívében, tüdejében, beleiben, vagy ágyékában kavarva meg a dárda villogó vas-hegyét, a lándzsa kézhát-eres fémlevelét, mint vérző eleven főzelékben kegyetlen kanalat, hogy a szív szakadozott sejtjei, a tudó bibor buborékrózsa-rongyai, a zsíros zöld vastagbél-erek, a nemzöttest fölötti szív-alakú szőr-pajzs rozsdá-rostjai a gőzölgő feketülő vérrel a vasra ragadtak, jó istenem!

Százhusz éve dobták tömegsírba, vagy gyorsan-

kiásott magányos gödörbe, ki tudja? Élt-e még, vagy már halott volt egészen, ki tudja? Százhusz éve itta föl testét a föld, mint a könnyet, oly rejtelmesen és tisztán, mint a könnyet, oly nyomtalanul és tisztán, mint a könnyet, nem úgy, mint a vért, nem úgy itta magába őt a föld, hiszen a vérnek sokáig látszik barnafekete, lilazöld foltja még a földön, de mint a könnyet, nyomtalanul, amit úgy szüröcsöl be a föld, hogy fekete folt-jele se marad pórusos héjazatán, szilárd szívacs-szövetén. Százhusz éve dobták a gödörbe, vállainál, lábainál

¹⁷ Juhász Ferenc: *A Szent Gyűjtő*, 1971; Kötetben: *Más Petőfi az enyém*, 56.

¹⁸ Juhász Ferenc: *Petőfi szigora*, 1959; Kötetben: *Más Petőfi az enyém*, 66.

megmarkolva őt, összetört vékony kicsi testét, az átlukasztotta és fölnyársaltat, vagy húzták a gödörbe őt, vonszolva véres testét a véres fűvön, cibálva véres és vérző tetemét a vér-sáros földön, ki tudja, vödörből oltott meszet lötytyintve a Testre, a testekre, vagy nyers fehér mézsrögöket dobálva a Testre, a testekre, s vizet zúditva a mézsrög-szemfödőre, s az sisteregni, habzani, bugyborékolni, buborékszani, füstölni, fehéren lángolni, fehér olvadékcspike-fröccsenésekkel lobogni, fehér tajtékzással fortyogni és gőzölni kezdvén ott égett és olvadt habos péppé, lángoló fehér olvadék-mocsárrá bennük és rajtuk, s abban főttek, forogtak a szent testek, a szabadság-halál halottai, ki tudja? Vagy csak rákaparták gyorsan a földet, hogy ne lehessen a Test étke madaraknak, állat-vadaknak? Hogy a romló test rothadó virágfüst-illatával ne bánthassa a győztesek barbár és finnyás orrlíkait?¹⁹

---

¹⁹ Juhász Ferenc: *Petőfi Sándor csontjai*, 1969; Kötetben: *Más Petőfi az enyém*, 328.